

ԾԱԶԻԿ

ԿԱՆԱՆՑ ՅԱՏՈՒԿ

ՊԱՏԿԵՐԱԶԱՐԴ ԶԱԲԱԹԱԹԵՐԹ

ԳՐԱԿԱՆ, ԳԵՂԱՐՈՒՇԵՍԱԿԱՆ

ԱՌՏԵԻՆ ՏՆՏԵՍՈՒԹԵԱՆ, ՆՈՐՈՑԹԻ

ՋԵՌԱԿԱՆ ԱՇԽԱՏՈՒԹԵԱՆՑ

ԿԱՆԱՑԻ ՀԱՐՑԵՐՈՒ ԵՒ ԱՇԽԱՐՀԻԿ ԻՐԵՐՈՒ

ԺԹ. ՏԱՐԻ

Նոր Շրջան, Թիւ 31

ՅՕԴՈՒԱԾՆԵՐ ՈՒՆԻՆ

ՏՕԲԹ. Յ. ԹՕՓՃԵԱՆ

ՏԻԿԻՆ ՍԱԹԵՆԻԿ ՏԵՐ-ԲԱՐԹՈՂ

ՕՐ. ՆԵԿՏԱՐ ԱՔԻԼԵԱՆ

ՕՐԻՈՐԴ ՄԱԹԻԼՏ ԱՍՏՈՒԱԾԱՏՈՒՐ

ՕՐԻՈՐԴ ԶԱՊԷԼ ԶԱՔԱՐԵԱՆ

ՕՐԻՈՐԴ ՆԻՆԻ

ՕՐԻՈՐԴ ՄԱՌԻ ՊԵՏՐՈՍԵԱՆ

ՕՐԻՈՐԴ ԱԼԻՍ ՄԱՆՈՒԿԵԱՆ

Գ/ն 40 փարա

Տպագրութիւն ԾԱԶԻԿ, Կալաթա.

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԵԱՆ ՊԱՅՄԱՆՆԵՐ

ՊՈԼՍՈՑ ՀԱՄԱՐ

Տարեկան 50 զրուշ. Վեցամսեայ 25 զրուշ. :

ԳՍԻԱՌՆԵՐՈՒ ՀԱՄԱՐ

Տարեկան 54 զրուշ. Վեցամսեայ 27 զրուշ. :

ԱՐՏԱՍՍՀԱՄԱՆԻ ՀԱՄԱՐ

Տարեկան 12 ֆրանք. :

Ծանուցման, բաժանորդագրութեան եւ թերթին վերաբերող ամէն կարգի դործառնութեանց համար ղիմել մի' միայն՝

{زاغيك غزتهسى}

درعایه ده غلطه قورشونلی خاندہ نومرو ۷

Շ Ա. Բ Ա. Ռ. Ա. Թ. Ե Ր Թ «Ծ Ա. Ղ Ի Կ»

Կ. Պոլիս, Ղալաթիա, Գուրչունլու խան, թիւ 7

JOURNAL "DZAGHIK,,

Constantinople, Galata, Kourehoum Han, N° 7.

Վ Ա Ճ Ա Ռ Ա Տ Ո Ւ Ն

ԱՍԵՂՆԱԳՐՈՒԹԵԱՆ ԵՒ ՕԺԻՏԻ ՎԵՐԱԲԵՐԵԱԼ ԶԱՆԱԶԱՆ ՆԻԻԹՈՑ

ՇԱԼՃԵԱՆ ԵՒ ԹԱՎՇԱՆՃԵԱՆ

ՀԱՅԹԱՅԹԻՉ ԿԱՅՍԵՐԱԿԱՆ ՊԱԼԱՏԱՆ

Կ. Պոլիս, Էսկի Զապթիէ ճապթսի թիւ 63

Ապրանաց տեսակներու ճոխութեամբ ու չափաւոր գիներով ծախող հանրածանօթ այս հին Վաճառատունը Եւրոպական առաջինակարգ դործարանաց հետ միշտ ունեցած յարաբերութեանց շնորհիւ կը գտնուի պատրաստ հաւաքածոյ մը ասեղնագործութեան և օժիտի վերաբերեալ նոր ու ընտիր նիւթերու, ինչպէս մետաքսեայ կերպաններ, աթլաղ, թաւիչ, թաւթա, ոսկեղօծ ու արծաթեայ դուտ ու անդուտ թելեր (խառ եւ խամ սրբամ), ճերմակեղէնի համար ընտիր պոօտէներ, վալանսիէն ու մետաքսէ թանթէլաներ, ճեմակքըթան, դաղղիական ընտիր չապիկի կերպաններ, բիճէներ, գունաւոր պաթիսթներ եւայլն եւայլն:

Զեռագործ բանուած ու սկսուած զանազան ճոխ նիւթոց հաւաքածոյ մը պատրաստ կը գտնուի:

Կ. Պոլսոյ եւ Դաւառաց զպրոցական հաստատութեանց համար մասնաւոր ղեղչ կ'ըլլայ:

Վաճառատան մէջ կը գտնուի միշտ պատրաստ ասեղնագործի դժագրիչ մը:

ՇԱՁԻԿ

ԺԱԲԱԹԱԹԵՐԹ

(645) ԺԸ. ՏԱՐԻ — ԹԻԻ 31

6 ԱՊՐԻԼ 1906

ԿԱՆԱՆՅ ԲԱՐԵԳՈՐԾՈՒԹԵԱՆ

ԲԵՂՄՆԱԻՈՐ ԱՍՊԱՐԷՉ ՄԸ

→→→○○○○←←

ԱՅԲՅԻԿ ենք. Բանօրաւնս կոչուած հսկայական ճաշարանի ընդարձակ սրահներէն մէկուն մէջ նստած, անհամբեր կը սղասենք համադամ կերակուրներու: Սա անդղամ ֆէլեհոնները (սպասաւոր) բնաւ չեն հասկնար ստամոքսի տրամադրութիւնները: Ծաշը կը պատուիրենք, «այնէն առկէնպլիք», այսինքն ակնթարթ մը միայն կ'ըսեն, կը յուսադրեն ու կ'երթան: Հարիւրաւոր և հաղարաւոր երկըլայրկեաններ իրար կը յաջորդեն, ջղային անհամբերութիւն մը կը լսնէ մեզ, յուսաբեկ անօթութենէ մզուած մեքենաբար կ'առնենք մեր առաջ դրուած հացիկը, մանր կտորներու կը բաժնենք զայն լարկութենէ ու արագաբար կը գլտորենք զայն մարդկային աղօրիքը: Յանկարծ քնքուշ ձայն մը «Եթէ կը հաճիք՝ պարոն...» բառերը կ'արտասանէ, «Լերջապէս...» կը մտածենք մենք և ետ կը դառնանք մեր պատուիրած անորոշամ կերակուրները ցնծալից հայեացքով դիտելու համար: Աւա՛ղ, յուսախաբութիւն: Բայց ո՛չ: Ամէն կողմէն կը հնչէ «Նօղէֆինէ, Նօղէֆինէ» անունը: Իրապէս ալ մեր ետեւը կանգնած է դեղադէմ օրիորդ մը լայնեղբ սեւ յարդէ գլխարկով, սեւադեկատ, ժպտադէմ. բռնաւորութեամբ լրագրներու խոշոր կոյտով մը: Ան մեզի փոխանակ կերակուրի լրագիր կը մատակարարէ, զարդարուած այրերու և կիներու պատկերներով: Նա՛, — անշուշտ ռուս-ճարտնական պատերազմէն դուրսդներ — կը մտածենք

մենք և առանց մերժել կարենալու համեստափայլ օրիորդին առաջարկը, 30 փարա տալով կ'առնենք մէյմէկ օրինակ: Օրիորդը նման կամ նուազ յաջողութեամբ բայց միշտ ժպտաղէմ և համեստօրէն կը շարունակէ իր առեւտուրը միւս սեղանակիցներուն քով, ամէն ուրեք, ամբողջ քաղաքին մէջ: Կերակուրը կը մոռնանք, թերթերը կը բանանք: Ո՛չ միայն Ռուս և Ճաբոն, այլ նաև ամբողջ քաղաքական աշխարհի մասին բառ մ'անգամ չկայ հոն: Ո՛չ, այս թերթը բարոյապէս անկեանքներու, կեանքի տիպի մէջ թաղուածներու, յուսահատներու, թշուառներու ուղղեցոյցն է: Ան մասնաւորապէս իրեն նպատակ դրած է աղքատութեան, խաբէութեան և բազմապիսի ձախողանքներու պատճառով ուրիշներու սեռական կիրքերուն խաղալիկ դարձողներն փրկել: Այս գրեթէ բոլոր քաղաքակիրթ աշխարհներու մէջ իր ճիւղաւորութիւններն ունեցող կանանց օգտաշատ ընկերակցութեան թերթն է: Այս ընկերակցութիւնը օրինաւոր կազմակերպութիւն ունի: Այս պատճառով կանանց այս բարեգործական ընկերութիւնը ամէն երկիրներու մէջ «Անբարոյական և թշուառ կիներու Փրկութեան Բանակ» կը կոչուի: Այս կազմակերպութեամբ կանայք իրենց ինքնայատուկ բարեւորատութեան և բարեգործութեան զգացումները գերազանցապէս իրականացուցած և մարդկութեան ամենամեծ ծառայութիւնները մատուցած են տասն հազարներով աղջիկներ և կիներ փրկելով ամենատեսալի թշուառութենէ:

Ասոր հիմնադիր և ժրաջան գործիչներէն է Գաթարինէ Պօօթ: Անոր մասին կը պատէ իր Գերման կենսագիրը Օլիֆանդ, որ մեթօախդ քարոզիչ Ուլիամ Պօօթի հետ կարգուէին առաջին իր ապագայ ամուսնոյն և իր մէջ կարեւոր հոգեկան տարբերութիւն մը, անհաւասարութիւն մը կը նշմարէր: Գաթարինէ կը համոզէ սակայն իր ամուսինը, որ եթէ կիներն եւս այրերուն հաւասար կրթութիւն և յարմարութիւններ ունենան մտաւորապէս և հոգեպէս, կատարելապէս կը հաւասարին անոնց: Ըլլայ այս միտքը ուղիղ կամ սխալ՝ ամէն պարագայի մէջ ան կը ցուցնէ, որ տիկին Պօօթ իր ամուսնոյն վրայ հոգեկան գերակշռութիւն մը ունէր: Ան ստիպեց քարոզիչը նոյն իսկ իր պաշտօնէն հրաժարելու:

Գաթարինէ Պօօթ առաջին կին քարոզչուհին է: Թող հանգիստ ըլլան մեր վարդապետները՝ զեռ մեր մէջ նոյն իսկ խեղճ քահանաները զրկուած են քարոզելու պատուէն, ո՞ր մնաց կիները: Իր գործունէութիւնն արդարացնելու համար Գաթարինէ զրեց տետրակ մը On female ministry—կանանց հովուութեան մասին: Ահաւասիկ անոր տետրակէն ուշադրաւ հատուած մը. «Եկեղեցւոյ կիներուն քարոզելու արտօնութիւն տալը, ժամանակի, ա-

ուողջ մարդկային բանականութեան և ընդհանուր դարգացման խընդիր է միայն... : Եթէ ճշմարիտ լոյսը երեւայ և Աստուած մարդկային աւանդութեան տեղը գրաւէ, այն ասին այն աստուածաբանն որ կ'ուսուցանէ՝ թէ Պօղոս առաքեալ կը պատուիրէ որ կիսները լռեն, երբ Աստուծոյ հոգին զանոնք խօսեցուց կը մղէ, այնպէս պիտի թուի ինչպէս որ աստղաբաշխ մը որ կ'ուսուցանէ, թէ արեւը երկրի մոլորակն է» : Յանգուզն խօսքեր այնպէս չէ՞, բայց համոզումն անդիմադրելի ոյժ ու թափ կայ անոնց մէջ : Այս խօսքերն արտասանող կիսը ամենաներդաշնակ կերպով զուգորդած է մայրութիւնն հոգեկան աշխատանքի հետ : Գաթարինէ ութ զաւակներու մայր եղած է և ան իր սիրասուններուն խնամքը երեւք օտարներուն թողած չէ : Նոյն խակ իր երիցագոյն գուսարը չլրկեց Գաթարինէ այն գիշերօթիկ դպրոցը, ուսկից ձրխարար կը խնդրէին զայն : Դպրոցի «աշխարհային» միջնորդողը հաճելի չէր իրեն : Ամենամեծ եռանդով կը դբաղի ան իր զաւակներուն կրթութեամբ և անոնց կեանքի ամենամանչան պէտքերն անգամ կը հոգայ :

Երբ In the Darkest England and the Way out — Խաւարայինն Անգլիա և անկէ ելնելու ճանապարհը» անուն գիրքը լոյս տեսաւ, Գաթարինէ վտահացաւ խօսիլ ո՛չ միայն «անկեալ աղջիկներու» այլ աւելի «անկեալ այրերու» մասին :

Անկեալները փրկելու գործին նուիրուած են այսօր թէ ա՛րողջ Եւրոպայի և թէ՛ մահաւանդ անդլիական գաղթականութեանց մէջ հազարաւոր կիներ և աղջիկներ Գաթարինէի նման, որուն բոլոր հասուն զաւակներն ևս իրենց ծնողաց օգնական դարձած են : Լոնտոնէն սկսած մինչեւ Պօմպէյ և Քէք-Գաունէն մինչեւ Քանատա այս բարեգործական ընկերութեան բոլոր խկական վարիչները կիսներն են :

Շատ արգիւնաւէտ գործունէութիւն մը ունեցած է Լամա-Պօթ Հնդկաստանի մէջ, ուր այս գործին անձնուէր անդլիացի կիները տեղական զղեստներ կը հագնին, կրօններն ու սովորութիւնները կը յարգեն և հնդկական անուններով կը կոչեն զիրենք :

Եթէ Հնդկաստանի պէս տեղ մը Պօթի պաշտօնեաները մեծ յաջողութիւններ կը գտնեն, կարելի է երեւակայել թէ ո՞րպիսի աղքեցութիւն ձեռք բերած են անոնք Ամերիկայի մէջ : Բարեգործութեան այս օրինակելի կին գործիչները իրենք զիրենք փեֆֆ-նիզմի պաշտպան չեն հռչակեր, ընդհակառակն կը մերժեն զայն և կ'ըսեն որ իրենք բարոյապէս ընկած անհատներ միայն կ'ուզեն փրկել : Այս կանացի բարեգործութիւնն իր ընդհանուր գիծերով իրապէս իսսո հրապուրիչ է, charming է : Կեանքէն բազմապիսի պահանջներ ընելով հանգերձ, այս կիները չափաւորութեան և համ-

բերատարութեան տիպար օրինակներ կ'ուզեն ըլլալ: Այս յաւակ-
նութիւնը վտանգաւոր չէ, թո՛ղ անոնք պահեն իրենց կանացի
հպարտութիւնն և պատուաւիրութիւնն, թող իրենց սեռին սէրն և
բարոյական ազնուացումը առաջնորդ ըլլայ անոնց, և թո՛ղ անոնք
համադրած ըլլան, որ տարբեր սեռէ ալ իրենց ազնիւ և մարդա-
սիրական նպատակներու իրողործման համար միշտ օգնականներ
կը գտնեն, որով կտրուի կ'ըլլայ իրենց պէս ազնիւ և բարեպաշտ
անհասներ պատրաստել:

Բերա

ՏԳԴ. Յ. ԹՕՓՃԵԱՆ

ԶԱՏԿԻ ՅԻՇԱՏԱԿՆԵՐ

Այն Զատիկն սեւեր հագած էի ես, որք էի հայրով, ու թա-
ղային վարժարանի աշակերտուհի: Շարաթ առաջ մեծ իրարան-
ցում կար դպրոցին մէջ: Խնամակալուհիներ կերթային կուգային.
վարժուհիները ցուցակներ կը պատրաստէին: Անգամ մը խնամա-
կալուհի տիկիներէն մին մեր դասարանի վարժուհիին հետ երկար
խօսակցութիւն մը ունեցաւ: Վարժուհին աշակերտուհիի մը անունը
կուտար, աշակերտուհին ոտք կ'ելլէր և յետոյ անոր վրայ կը խօ-
սէին: Ամենքս ալ հետաքրքիր էինք. բան մը կը դառնար. յետոյ
իմ անունս ցած արտասանուեցաւ. կարծեմ որովհետեւ խնամա-
կալուհին դադանի կը դիտէր զիս. ընկերուհիներս ալ բոլորովին
անոնցով զբաղած էին, անոնք ալ հասկցան իմ հասկցածս ու
ամեն ակնարկ ինձ ուղղուեցան: Գէշ բան մը եղայ ու մինչեւ
քունքերս՝ կարմրիւս զգացի: Յետոյ փախուքներ: Սատուած իմ,
ինչ կար: Պիտի լայի, սակայն ծաղրելի ըլլայէ կը վախնայի:
Վերջապէս խնամակալուհի տիկինը հեռացաւ, խալ ես մնացի տա-
րակուսանքի մէջ: Մայրս այնքան տխուր էր, իր ամուսնոյն մա-
հովը որ, չէի համարձակել անոր բացուիլ:

Հետեւեալ օրը 7—8 տիկիներ եկան դպրոց. իրենց մեծու-
թիւնը հաղիւ հաճեցաւ բարեւ տալ վարժուհիներէն միոյն զլիտու-
թեթեւ շարժումով մը, մինչ ուրիշ վարժուհիի մը մօտեցաւ ա-
նոնցմէ մին՝ իր ամէնէն անուշ ժպիտով, ձեռքը թօթուեց, որպի-
սութիւնը հարցուց, ու վարժուհին հովանոցը առաւ ձեռքէն,
քօնրլիմաններ ըրաւ, վեր առաջնորդեց զանի, իր պաշտպանը:

Ինչ վերջ աշակերտուհիներու անուններ կարդացուեցան, իմս

ալ ու շարք կազմելով ելանք մեծ սրահը, ուր տիկիները շար-
ուեր էին մեծ սեղանի մը շուրջը որու վրայ զգեստցու կտաւը
կար: Ընկերուհիներէս մի քանին ուրախութենէ ցնձալ սկսան ու
կրարու փոխացին:

«Զատկական հաղուստ պիտի տան մեզ»:

Մի քանին ալ գլուխնին կախ տխուր՝ աչքերնին վեր առնել
չէին համարձակեր. ո՞վ գիտէ ինչեր կանցներ իրենց սրտէն: Սա-
կայն ես ինչո՞ւ անոնց հետ կանչուեր էի. չէի հասկնար, կացու-
թիւնս շատ տագնապալից էր, մինչ աշակերտուհիներ հետզհետէ
կը կանչուէին, հասակնին կը չափուէր ու կտաւցուն կը տրուէր,
ոմանք ուրախութեամբ կ'առնէին ու համարձակ «չնորհակալ եմ»ով
կը հեռանային, ուրիշներ կամայոցով կ'արտասանէին «չնորհակալ
եմ»: Եղաւ մին՝ որ «տունը քոյր ալ ունիմ, անոր ալ տուէք»
ըսաւ: Սոսկալի էր այս, կատարեալ մութացկան մը, որու մէջ
արժանապատուութեան զգացումը մեռած էր, կամ շաւ եւս մեռ-
ցուցած էին: Ուրիշ մը կանչուեցաւ, դնահատուի մեծսիրտ մը,
տեղէն չերերաց տիկիներուն ժառանգու. «չուտ ըրէ» հրամայուե-
ցաւ իրեն. անսասան մնաց, աչքերը գետին յառած կարծես դաժ-
ուած էր իր տեղը. առանձնաչնորհալ վարժուհին քանի մը ան-
գամ թեւէն քաշեց, թոթուեց. ի դժուր. «յամառ անկիրթ, չես
ամէնար» ըսին իրեն ու անարգեցին. ան՝ միշտ իր տեղը մնաց.
արտասուք ալ չունէր: Ես միայն զգացի անոր զգացածը, իր աղ-
քատութենէն ամօթ կ'զգար խեղճը: Վերջը զգեստցուն թեւին
տակ զրին. տիկիներէն մին մօտեցաւ ու «չնորհակալ եմ» ըսէ ը-
սաւ. սակայն ան մօռնջ մնաց նորէն: Տիկիներէն մին դառնալով
դէսլ այն վարժուհին զոր հազիւ հաճեր էին բարեւել «Օրիորդ,
ըսին, պէտք է վարժեցնել աշակերտուհիները որ քաղաքավար
ըլլան, տեսէք, չնորհակալ եմ մը չը կրցանք ըսել տալ»: Ու միւսը,
նպաստաւորեալ վարժուհին՝ որ նոր էր սլաշածնի մօտեր. «զէչ են
վարժուած» մրմնջեց տիկիներուն: — «Այո՛, այո՛» ըսին անոնք
դժգոհութեան ակնարկ մը նետելով միւս վարժուհին որ աչխա-
տասիրութեան տխրար էր, սակայն չէր քծնած երբէք: Անարգուած
աշակերտուհին դպրոցը թողուց իրեն տրուած զգեստցուն որ դըռ-
նապանին հետ իր տունը զրկեցին. սակայն այնուհետեւ ա'լ դըպ-
րոց չեկաւ. կ'երեւակայեմ թէ ի՞նչ արտասուք թափեց տունը: Ահա
սխալ ըմբռնումի մը դո՛ւր: Հետեւեալ օրը տեղական թերթը դո-
վեստով կը խօսէր այս Աղնուախայլ տիկիներուն գլխարտու-
թեան վրայ:

Իսկ ես այն օրը տագնապալից ժամ մը անցնելէ վերջ տեղս
ճամբուեցայ. ամէն ակնարկ ինծի ուղղուած էր դատարան մը

հեղուս, միայն թեև ատակ կապոցը չը տեսնե՞նուն զարմացան :
Հարուստ ընկերուհիներս ալ տարբեր աչքով սկսան հայել ինձ և
եթէ իրենց շարադրութիւններուն օգնելու կարողութիւնը չունենա-
յի, բոլորովին աչքէ պիտի իյնայի : Մօրմէս իմացայ յետոյ թէ
ինձի համար ալ խորհեր էին սեւ զգեստացու մը տալ, սակայն տուն
ղրկելնուն մայրս մերժեց էր : Դեռ մեր նիւթական կացութեան
վրայ գաղափար չունէի. ա՛յն ատեն միայն հասկցայ թէ ի՞նչու
մայրս մութնուլուսուն կելլէր ձեռագործին աշխատելու և զիշեր-
ները երկար կը նստէր ու այսպէս երկար տարիներ : Ո՛հ, մայր,
օշննեալ ըլլայ յիշատակդ :

Պրուսս

ՍԱԹԵՆԻԿ ՏԵՐ-ԲԱՐԹՈՂ

ՄԵՐ ԲԱՐՔԵՐԷՆ

Սիրելի Մարկինես,

Նամակդ ստացայ. գիտեմ, պատասխանը ուշացուցի. բայց կը
յուսամ որ ներողամիտ կ'ըլլաս :

Նամակդ կարծել կուտայ ինձ թէ իմ թղթակցութիւնս այն-
քան հաճելի և բաղձալի է որքան իրապէս հետաքրքրական և
օգտակար, վասն զի կը յաւակնիս ըսելու թէ պարզ ընտանեկան
լուրերէ աւելի հոն կը գտնես իմաստասիրական ու հոգեբանական
խորհրդածութիւններ, որոնք մեծ սատար մը կը համարիս քու մըտ-
քիդ հորիզոնները ընդարձակելու, սրտիդ ազնիւ զգացումները զար-
գացնելու գործին :

«Յարգելի բարեկամուհի, կը գրես, այսօր անհամբեր եմ, հա-
«մախիդ պիտի ընդունիմ, գիտեմ. ո՛հ չէք գիտեր, չէք կրնար
«երեւակայել թէ ի՞նչ անձկանօք է որ կը սպասեմ անոր : Պիտի
«խնդա՞ր արդեօք երբ ըսեմ ձեզ թէ այս գիշեր երազիս մէջ հա-
«մախիդ արդէն առած էի, և այն պահուն յորում խիտ մեծ ան-
«համբերութեամբ կը բանայի նամակը... արթնցայ. sacristi! յու-
«սախարութիւնը սա՛չափ միայն կրնայ ըլլալ. իցի՛ւ թէ երազս շա-
«րունակուէր ու ես ձեր իմաստալից գրութիւնը ըմբոյխնէի և ձեր
«զգայուն տողերով յուզուէի :»

Պիտի վախաքիմ, սիրելի Մալվինէս, ուրիշ առթիւ աս անտի-
ճան եռանդոտ լեզուով մը չի գրել ինձի : Կը հաւատամ անկեղ-
ծութեանդ ու կը սիրեմ յուսալ թէ վաղամուտիկ հանձարեղ Տիկ :

քրոջ X . . ին ազնիւ զգացումներովը կը զեզու սիրտդ, թէ միեւնոյն մտքի փայլուն յատկութիւններն են որոնք կ'արտացոլան գրութիւններուդ մէջ, թէ տաղանդաւոր աղջիկ մըն ես դուն : Բայց պիտի փախաքէի որ իրերը առանց չափազանցելու իրենց իսկութեանը մէջ ներկայացնես, գիտե՞ս թէ Օրաս իր Satiresն ունի մէջ ի՞նչ կ'ըսէ . est modus in rebus . ամէն բանի մէջ չափազանցութիւնը թերութիւն մըն է :

Ու չկեղծելու համար և միեւնոյն անկեղծութեամբ վերաբերուած ըլլալու համար քեզ հանդէպ ըսեմ թէ , այդ տողերդ փայփայեցին զիս ու տուին սրտի այն մեծ դո՛ւնակութիւնը ու միեւնոյն ատեն առթեցին ինձ հոգեկան վայելքը կատարած ըլլալու համար նուիրական պարտականութիւն մը — անուղղակի կերպով քեզ օգտակար ըլլալու խոստովանութենէդ հետեւցնելով — որ քեզ կը ստիպէ , երախտադիտութեան զգացումով լեցուած՝ այդքան փառաքուշ տողեր գրելու իմ հասցէիս : . . . Յուզեցիր զիս , չարածճի՛ :

* * *

Եւ քանի որ կ'ըսես թէ նամակներովս կը հետաքրքրուիս , թէ անոնք կրնան քեզի համար կերպով մը ըլլալ լաւ առաջնորդներ , ուստի ես՝ այդ ենթադրեալ օգտակարութենէս մղուած՝ կը խոստանամ ասկէջ վերջ գրել քեզ յաճախ և ջանալ հաճոյալի դարձնել վայրկեաններդ զոր կը տրամադրես ինձ : Այսօր , սիրելի աղջիկս , կ'ուզեմ քեզ խօսիլ այն ամէն վտանգներուն վրայ որոնք ամիջական սպառնալից հետեւանքներն են անկիրթ թեթեւ բարոյականի տէր , ոչ զարգացած մանկավարժութիւններ մեր դպրոցներուն մէջ պահելնուս :

Սա պահուս կը բերուիմ մտածել թէ ցարդ քանի՛ սիւնակներ մրոտուած են լրագրութեան մէջ մանկապարտէզներու թերի , անկերպարան , հետեւաբար արդահատելի վիճակը պարզող , քանի՛ անգամներ ձեռնհաս մարմնոյն ուշադրութեան յանձնուած , տեղեկագրուած են աս կարգի ինդիւրներ և որոնք միշտ , դժբաղդութիւնը ունեցած են իրենց սաղմնային վիճակին մէջ մնալու , և յաճախ կամայ վիժումի ենթարկուած . . . բողոքել . quid prodest ? որովհետեւ այնինչ թաղին մեկն աղային խաթրը կայ , ու յետոյ իր անձնական հաշիւները , չահերը ունի X . . ին կամ Y . . ին պաշտօնավարելուն մէջ :

Այսօր , մենք ամէնէն տգէտ մանկավարժներն ունինք , այր թէ կին հաւասարապէս , որոնք կը կարծեն ունենալ մանուկներուն հոգեկան տրամադրութիւնները կարենալ ուսումնասիրելու ձեռնհաս ողին , զոր անհրաժեշտ պայման կ'ընդունինք մանկավարժութեան արուեստին :

Այս առթիւ անհրաժեշտ կը նկատուի բացատրել քեզ այն զայրոյթը զոր Պոլսի բարեկամներէն մին վերջերս նամակով մը ինձ կը յայտնէր և ուր անհերքելի ապացոյցներով խտտալէս կը քննադատէր ուսումնական մարմնոյն անտարբեր թոյլ ընթացքը, որուն երեսէն չարաչար կերպով կը տուժենք միշտ: Եւ իր խօսքը մասնաւորելով, կ'ըսէ թէ, կը ճանչնայ մանկավարժուհի մը որ իր ասպարէզին մէջ քար գայթակղութեան է. հուռի ունենալէ անհրաժեշտ զարգացումը, դաստիարակելու ձեռնհաս ոգին, կատարեալ esprit borné մըն է. և ամէն մեղքիս վրայ արուեստին մէջ ինքզինքը հեղինակութիւն մը կ'ընդունի. ընդոծին բան մըն է եղեր իրեն համար մանկավարժութիւնը, ինք մանկավարժ ծնած է եղեր կ'երեւայ թէ... մեռնելու համար:

Թողէ՛ք թէ իր այս յաւակնութիւնները խիստ մեծ եղած ըլլան և թողէ՛ք որ անոնք իրենց խօլ թափառումներով երկնքի խաւերը սուրալու չափ անհեթեթ ըլլան. եթէ երբեք ուրիշ նկատի առնուելիք կարեւոր պարագայ մը կայ, այն ալ մեր այս excentrique մանկավարժուհիին ունեցած բարոյական տկարութիւնն է: Կին մանկավարժուհի մը որ հեռի կ'ապրի իր ամուսինէն... և սիրելի Մալվինէս, ո՛չ միայն իր ամուսինէն, հապա՛ իր սիրուն հոգեհատորներէն, հարազատ զաւակներէն. և կարծես աս չափը չը բաւեր և ի խնդիր է եղեր անլայել ընթացքներ ունենալ. Ah! mais ça, c'est drôle!

Ահ, Աստուած իմ ի՞նչ սիրտ, և ինչ զգացման տէր կին: Իցի՛ւ թէ այսպիսիները չընդգրկին ուսուցչական բազմապահանջ ասպարէզը, սրբազան պահելու համար անոր վեհ կոչումը: Կարծեմ թէ այս իրողութիւնը, որուն ստուգութեանը կատարելապէս կը վկայեմ, բաւական պերճախօս է ճշգրիտ գաղափար մը կազմելու համար ա'ս մանկավարժին!!! (մանկավարժ բառը ի՞նչ ալ աղուոր կը վայլէ կոր, չխտակը.) ունեցած բարոյականին, հոգեկան աղնիւ տրամադրութիւններուն! և սրտի մարդու զգացումներուն! վրայ:

Եւ ի՞նչպէս վստահիլ ասա'նի թշուառականի մը մանուկները դաստիարակելու փափուկ և նուիրական գործը. ա'յն կ'ընը որ աղնուութիւնը չըսելու համար խիղճը, չէ ունեցած իր արիւնը կրող մանուկները, ի'ր իտի զաւակները ինամելու, ծնողական թեւերուն տակ զանոնք մեծցնելու դաստիարակելու, քեզ կը թուղում մտածել, Մալվինէս, թէ ի՞նչպէս կ'ապրածելի բարոյականով աս համբալ, իկտի մանկավարժուհին պիտի կաղամակրպէ մանուկներուն միտքն ու սիրտը, պիտի կաղապարէ անոնց հոգին. բնական չէ՞ հաւատալ թէ իր լավը աղտոտ գաղափարներով պիտի սահմուկէ

անոնց մատաղ դուռները, իր սրտին հակումները պիտի ներարկէ
անոնց երակներուն մէջ, պիտի տառապեցնէ, չարչրկէ... վերջա-
պէս փճացնէ ապագայ սերունդի սա մատաղ հոգիները. մե՛ղք
մանուկներուն :

* * *

Բարոյական.— Զըլլա՛նք այն տխմար անխելք պարտիզպանը
որ ցեցոտած ծառէ՛ մը պտուղ... կը սպասէ :

Արմատէ՛ն խլինք զայն :

Ն. ԱՔԻԼԵԱՆ

ԹԵ ԻՆՉՊԵՍ ՊԵՏՔ Է ԱՄՈՒՍՆԱՆԱԼ

Ա. Ռ. Ա. Զ. Ի. Ն. Մ. Ա. Ս.

ԿԻՆ ԱՌՆԵԼՈՒ ԱՐՈՒԵՍՏԸ

ՓԼՈՒԻ ԵՐԲՈՐՓ

ՏԱՐԻՔՆ ՈՒ ԵՐՋԱՆԿՈՒԹԻՒՆԸ

Հեղինակ ԲՕԼ ՄԱՆԹԷԿԱՅՅԱ

Մարդաբանութեան ուսուցիչ եւ անդամ Իսաչիոյ ծերակոյցին

Ենթադրելով որ ամուսնական բոլոր տարրերը գոհացուցիչ
ըլլան, իտէալ ամուսնութիւն մը, անշուշտ տարիքի տեսակէտով,
կեանքի սա ժամանակամիջոցին պէտք է կատարուի :

Էրիկ մարդը՝ քսանըֆինգէն երեսուն տարեկան :

Կինը՝ տասներութէն քսանըֆինգէն տարեկան :

Էրիկ մարդը միշտ քանի մը տարի աւելի մեծ ըլլալու է կնոջ
վրայ, չինգ կամ տասը տարի : Եւ ասիկա շատ մը պտածառներու
համար, բայց մանաւանդ սա բանին համար որ Էրիկ մարդը կնոջ
մէն ուշ կը ծերանայ, և աւելի երկար առնն կը պահէ սերնդա-
գործելու կարողութիւնը :

Պէտք է աւելցնել որ այրը պարտի սիրոյ ուսուցիչը ըլլալ իր
կողակցին, մինչ կնոջ մօտ ամէնէն մեծ առաքինութիւնը կը հա-

մարուի առիթապատճառով քառույ ու չարի գիտութեան ծառի պը-
տուղին, էրիկմարդուն քով ատանկ տգիտութիւն մը ծաղրելի
թերութիւն մը կը նկատուի և նոյն իսկ վտանգ մը, ի՛նչ որ ալ
ըսեն մաքրակրօն փիլիսոփաները, ի՛նչ որ ալ խորհին բարոյասէր
հոգիները, որոնց համար անաքինութիւնը կեղծիք մը և բնական
օրէնքներու չարունակական բռնաբարում մըն է:

Քսանդինդ-երեսուն տարեկանէն առաջ, եթէ երբեք ցոփակ-
եաց ծնած չըլլայ, էրիկ մարդը տոկաւին շատ քիչ կը ճանչնայ
կիները, և անոնց ամէնէն գէշ մասը միայն: Իսկ երբ ամուսնա-
կան ընտրութիւն մը կատարելու ձեռնարկէ, խեղճեփոխներուն ա-
մէնէն խոշորները բայց ոչ լաւագոյնները ընտրելու վտանգին մէջ
կը գտնուի:

Մնաց որ, ֆիզիքական տեսակէտով, կանխահաս ամուսնու-
թեանց ծնունդները ակնզծ կ'ըլլան, ուրիշ ծնունդներէ աւելի
տկար. բոլոր երկիրներու վիճակագրութիւնները կ'ապացուցանեն
թէ շատ երիտասարդ ծնողքներու զաւակները աւելի կանուխ կը
մեռնին կամ նուազ կորովի ու կայտաւ կ'ըլլան, բաղդատմամբ
ուրիշ տղոց: Շատ երիտասարդ ծնողքները ուրիշ ծանրակշիւ թե-
րութիւն մըն ալ ունին, իրարու հանդէպ այնքան խօլ տարփանք
մը ցոյց կուտան որ ընտանեկան պարտականութիւնները կը մոռ-
ցուին կարծես:

Իսկ եթէ բաղդը իրենց դէմ հանէ այնպիսի կին մը՝ որուն
սիրտը սաստիկ արտիէ, այն ատեն սիրային բեռնով մը կ'ենթար-
կեն իրենց կինը, ինչ որ անկարելի կ'ըլլայ շարունակել: Ատկէ ա-
ռաջ կուգան պատրանք, կասկած ու անվերջ անհամաձայնութիւն:

Բնդհակառակը, եթէ այրը զգատութեամբ խելամուտ եղած
ըլլայ սիրային բաներու, անխալ կալվանաչափի մը պէս պիտի
կրնայ չափել իր կողակցին զգացման աստիճանը, ջանալով անոր
մակարդակին հասնիլ կամ իր մակարդակին բարձրացնել զայն:

Ամուսնութեան վերաբերեալ ամէնէն պարզ ու ֆիզիքական,
ամէնէն ընդանցական ու կիսուրտ հարցերուն մէջ պէտք է միշտ
աչքի առջեւ ունենալ ներդաշնակութեան կանոնը:

Ամուսնութեան մէջ, ընդհակառակը, ամէնէն թեթեւ աններ-
դաշնակութիւնը վիրաւորանք կը պատճառէ երկու էակներու
սրտին, որոնք իրարու հետ միացած են երջանիկ ապրելու համար.
առաջին վերքին կը յաջորդէ սպի մը, որ կ'ազդուի օդին փոփո-
խութենէն, խոնաւութենէն և մթնոլորտական ելեկտրականու-
թենէն:

Այլեւր և կիներ, ուսումնասիրեցէք ներդաշնակութիւնը և
մեղեքին սրտերու, և հոգիներու, եթէ կ'ուզէք կիանքի պարտէ-

զին մէջ քաղել այն օրհնեալ ու խնկաւէտ ցօղը, որ ամուսնական երջանկութիւն կը կոչուի:

* * *

Երիտասարդութեան ծաղկափթիթ ու խնկաւէտ տարիքին մէջ խտէալ ամուսնութիւններ կնքող զոյգերու առջնութիւն կրնաք հանդիպիլ կեանքի հետեւեալ շրջաններուն ամուսնացող զոյգերու, որոնք յարաճուն վտանգներու և պատահարներու ենթակայ, ա'լ աւելի կը դժուարացնեն սիրտերու միութիւնը:

Թէ՛ այրը և թէ՛ կինը տարիքոտ:

Երկուքն ալ ծեր:

Այրը՝ տարիքոտ կամ ծեր, իսկ կինը՝ մանկամարդ:

Երիտասարդ այր և տարիքոտ կամ պառաւ կին:

Ամէն օր կը տեսնենք ատենց տողանցումը մեր աչքերուն առջեւ, վերեւ յիշուած թուաբանական տարադներուն համաձայն, որոնց թիւերը մեծ ազդեցութիւն կ'ունենան մարդկային երջանկութեան վրայ և կը վարեն զայն:

Մէկիկ մէկիկ ուսումնասիրենք զայն:

* * *

Տարիքոտ այր, տարիքոտ կին:

Ցաւազին անսկզնկալներու վտանգէն ամէնէն աւելի զերծ կ'ըլլան և ամէնէն նպաստաւոր պայմաններու մէջ կը զսնուին այն այրերն ու կիները որոնք կ'ամուսնանան, երբ տարիքին առած են արդէն: Իրաւ է որ այդ պայմաններուն մէջ ամուսնացողները հազուադէպ կերպով կը հասնին սիրային արբւոյթի հանդարտիկ լճի մը վրայ կը նստարկեն, հաստատուն նստակի մը մէջ բազմած, առաջնորդութեամբ ճարպիկ զեկավարի մը՝ որ ողջմտութիւնն իսկ է:

Անոնք որ իրենց երիտասարդութեան ատեն զիրար սիրած կամ իրարու տենչացած էին պարզապէս, օրին մէկը անկաշկանդ ու իրենց անձին տէրը կը դառնան, և ահա մէկ նայուածքով անցեալին խորութիւնները կը պրպտեն ըզձազին անուրջներու բերկրալից համայնապատկերի մը մէջ, որոնք յանկարծ դուրս կու գան այն անդունդէն, ուր ամէն ինչ կը թաղուի ու կը փճանայ:

— Սիրելիս, կը յիշե՞ս միթէ:

— Մէ, կը յիշեմ մի: Ինձի ախպէս կուգայ որ դու պատուահանը կը տեսնեմ քեզ այն կիրակի օրը երբ նայուածք մը ուղղելէ յետոյ ինձի համբոյր մը զրկեցիր, մինչ կը կտրծէի որ անտեսանելի եղած էի պատշգամբիս պատուաւններուն ետին:

Այո՛... այո՛... ու այդ համբոյրը կ'ըլլայ սկզբնաւորութիւնը երկար հովուերգութեան մը, որ կարծես դուրս կը ցատքէ անցեալին ամպերուն մէջէն:

Յիշատակներու քրքրումով՝ ամբողջ աշխարհ մը կը պարզուի անոնց առջեւ, կենդանի ու խօսուն, բայց աւելի գեղեցիկ ու վարդապոյն քան բուն իսկ իրականութիւնը. աւելի հոյակապ կը թուի անիկա, երեւակայութեան շնորհիւ, որ նկարիչներուն ամէնէն ճարտարն է. միւս կողմէ հեւաւոր վերջիշունն ալ կ'ոսկեզօծէ զայն, միշտ լաւատես ձգտումներով տողորուած:

Երկուքն ալ խորշումներ ունին իրենց ճակտին վրայ և արծաթէ թելեր՝ իրենց մաղերուն մէջ, բայց զիրար կը տեսնեն իբր քսանամեայ, թէեւ իրենց տենչանքները մարած, ձեռքերու սեղմումը ա'լ ևս սրտի տրոփումներ առաջ չի բերեր, ու սիրատոյժոր անուրջներ ա'լ չեն խռովեր իրենց զգայարանական անդորրութիւնը՝ բայց սիրալիր բարեկամութեան բոյր մը կը ծաւալի իրենց շուրջը, որ ամէն օր ա'լ աւելի սերտ կերպով իրարու կը սիրցնէ զիրենք:

Շատ մը յիշատակներ ունին անոնք և քսան տարուան կեանք մը՝ իրարու պատմելու: Ու կը նկարագրեն կեանքի զուարթ կամ տխուր իրադարձութիւնները, կարգաւ կը քրքրեն անցեալին յիշատակները, իբր թէ միասին ապրած ըլլային իրականութեան մէջ. այսպէս իմինս կ'ըլլայ ֆուկիմի, յետոյ՝ մերը, ու անճիգ կերպով կը հասնին երջանիկ օրերու, որոնց նկարագրութիւնը վերջացնելու պէտք չկայ. ձեռքերը իրարու կը միտնան, չրթունքները իրարու կը փարին հաւաքի մը մէջ՝ որ կը հայցէ և հաւաքով մը որ կը պատասխանէ.

— Իրա՞ւ կը փափաքիս ամուսնանալ:

— Ինչո՞ւ չէ:

Եւ այդ «ինչո՞ւ չէ»ն յաջորդ օրը կը փոխուի բոլորովին հաստատական պատասխանի մը. յետոյ երբ տարիքոտ այրը և կինը իրարու հետ կ'ամուսնանան առանց ձիգի, առանց ընդհարումի և չեղումի, այն ատեն բարեբախտօրէն կը հասնին հանդարտիկ ու անքոյթ երանութեան նաւահանգիստը:

Յուզումով կը յիշեմ այդ կարգի երկու ամուսնութիւններ. Սթուարթ Միլինը և Հիլպրանտինը:

Այդ լուրջ ու հանդարտիկ միութեանց մէջ զաւակներու ծնունդը անհրաժեշտ չի համարուիր, բայց երբ ծնին՝ օրհնութիւն մը կ'ըլլան երջանիկ տան համար, ծաղկեփունջի մը պէս դարնանային բոյր մը բերելով իրենց հետ, որ կ'երկտասարդացնէ երջանիկ ամուրը:

(Շարունակելի)

ՄԱԹԻՆՏ ԱՍՏՈՒԱԾԱՏՈՒՐ

ԴՊՐՈՑԱԿԱՆ ՆՈՐ ԿԱՆՈՆԱԳՐՈՒԹԻՒՆ ՄԸ

«Բիւզանդիոն»ի 2798 թիւին մէջ «Իզմիրեան Քրոնիկ» խորագրով յօդուածը եկաւ դրաւել միտքիս ամէնէն մեծագոյն տեղը: Նոյն յօդուածով տեղեկացանք թէ Իզմիրի Ուսումն. Խորհուրդը իր մէկ նստին մէջ երկսեռ վարժարանաց հայտարարականութիւն մը պատրաստելու գաղափարը յղացեր է. ո՛վ կրնայ զինք մեղադրել այդ կանոնադրութիւնը կը տրամադրէ որ բարի վարք ունեցող աշակերտը սաանայ օրը մէկ բարենիշ և ուսման մէջ յառաջադէմ եղողն ալ ստանայ մէկ բարենիշ իւրաքանչիւր ճիւղի համար: Եւ դարձեալ աշակերտաց տրուի իբր պատիժ՝ յուսնիշ, գրաւոր պատահանութիւն, զրօսանքէ զրկում, պտոյտէ զրկում, դժգոհութեան նամակ տեսչութեանէ առ ծնողս, դժգոհութեան նամակ Ուսումն. Խորհուրդէն առ ծնողս, հրապարակային յանդիմանութիւն, արձանադրութիւն պատժոյ տախտակի վրայ և իւրումն չարեաց՝ արտաքսում:

Նմանօրինակ դպրոցական ներքին կանոնադրութիւն մը ասկէ 10—15 տարի առաջ կրնար գործադրուիլ և կրնայինք ներքոյներ հիւսել նոյնիսկ զայն ներկայացնող ենթակային մտքի մեծութեան, բայց այսօր... Աստուած իմ, այսօրուան դիտական մանկավարժական ողբոյն համաձայն կրնայ ըլլալ այդ հեղինակութիւններուն խելապատակին արդիւնքը եղող այդ աննպատակ կանոնադրութիւնը:

Այո՛, ցաւելով կարելի է խոստովանիլ սա ճշմարիտ իրողութիւնը թէ՛ մեր դպրոցներու վարիչները, ըսել կ'ուզեմ Հոգաբարձուները, տեսականին մէջ յաճախ հոգաբարձու, ընդհանրապէս ստուար մեծամասնութեամբ շատ հեռի են իրենց պաշտօնին դիտակցութիւնը ունենալէ: Քանի որ կարգը եկաւ, սա ճշմարտութիւնն ալ խոստովանինք. չեմ գիտեր ի՞նչ անիրաւ կարգադրութեամբ մը տգէտ այրերու առանձնաշնորհումն եղած է մինչեւ ցարդ դպրոցներու վերին վարչութիւնը երբ, փառք Աստուծոյ, անոնց մէջ ալ չեն պակսիր դպրոցական դորձերէ հասկցողներ, վասն զի անոնց մէջ ունինք երկրորդական վարժարաններէ չըջանաւարաներու ահա զին լէզէոն մը, ինչպէս նաեւ հախալաւարանականներ: Բայց այդպիսիները ո՛ր են որ դորձի գլուխ չեն երեւար և դորձը կը ձգեն բոլորովին անձեռնհաս անձերու, արդեօք իրենց ծայրայեղ համոտութեան կարելի է վերագրել իրենց այս անտարբեր ընթացքը դպրոցներու հանդէպ, թէ՛ իրենց բազմախոստութեան:

Ո՛չ մին, ո՛չ միւսը, այլ միմիայն իրենց ստացած աններդաշնակ և ոչ կորովի դաստիարակութեան: Ըշմարիտ դաստիարակու-

Թեան նպատակն է մարդ արարածը կատարելութեան հասցնել և կատարեալ մարդն ալ իր մէջ կրնայ խտացնել անձնութիւն և անձնազոհութիւն, որքա՛ն ալ իրեն դէմ ելնեն լուրջ պատճառներ ու խոչընդոտներ և արդեւք հանդիսանան իր բարձր ու ացնիւ նըպատակին իրադործման :

Ամէն բարիք դպրոցներէն պիտի բղխի : Մարդկային ընկերութեան երջանկութիւնը դպրոցը միայն կրնայ ապահովել և ամէն անհատ՝ ո՛չ միայն իր ընտանիքին, այլ նաև իր մեծ ընտանիքին՝ մարդկային ընկերութեան հանդէպ՝ աւագ պարտականութիւն մը ունի կատարելիք : Մարդկային ընկերութեան մէկ մանրանկարը չներկայացնէր միթէ դպրոցը : Արդ, քանի որ դպրոցը ապագայ մարդկային ընկերութիւնը կը ներկայացնէ և քանի որ ամէն դաստիարակուած անհատ պարտականութիւն ունի սատարելու անոր բարգաւաճման և բարուք կազմակերպութեան, այդ ընկերութեան մասը կազմող լուր անհատներու երջանկութիւնն ու բարօրութիւնը ապահովելու համար, և քանի որ կատարեալ մարդուն անկ է ճանչնալ լիովին իր պարտականութիւնը, կատարեալ ղիտակցութիւնը ունենալ անոր և անոր անթերի կատարման փոյթ ու եռանդ չխնայել : Կը հարցունեմ ձեզի, աղնիւ հակառեւոյս, ո՞րք են ձեր կատարեալ մարդերը, ո՞րք են ներդաշնակ ու կորովի դաստիարակութիւն ընդունող անձնաւորութիւնները, ո՞րք են արդիւնքը ձեզի համար ծախսուած հազարաւոր ոսկիներուն : Երբ ձեր ստացած դաստիարակութիւնը միմիայն կեանքի պայքարը մղելու համար մասնաւոր կրթութիւն մը տուած է ձեզ, երբ զձեզ չէ բրած ձեր համայնքին օգտակար, պարկեշտ քաղաքացիներ, մե՛ղք մեզի, մե՛ղք ձեզի, մե՛ղք հազար, այն ծախսուած հազարաւոր միլիոններուն :

Անհատի մը արժանիքը կարելի է դատել դպրոցներու հանդէպ ցոյց տուած տաք վերաբերումէն, անոր համար ցոյց տուած գործօն եռանդէն : Այն որ դպրոցը չսիրեր, այն որ դպրոցին յաջողութեամբ չզրազիր ու հետաքրքրուիր, այնպիսին առ մարդկային ընկերութիւնս ունեցած պարտականութեանը մէջ կը թերանայ, հետեւաբար արժանի չէ մեծ կոչուելու, և կամ այնպիսին երբէք բնականաբար չկրնար ըլլալ ճշմարիտ դաստիարակութիւն մը բառին ընդարձակադոյն առումով, քանի որ դաստիարակուած մարդն է որ իր պարտականութիւնը կը սիրէ ճանչնալ :

Մարդ երբ ակնարկ մը ձգէ Պօլսոյ ու դաւառներու (դաւառներու վիճակը աստիճան մը արդարանալի է) վարժարաններու կրթական վիճակին վրայ, կատարեալ յուսախաբութեան պիտի ենթարկուի, վասն զի մեր վարժարանները ներկայ պայմաններով ու

ուղղութեամբ չեն կրնար արդարացնել այն կրթական անկալութիւնը՝ զոր կը սիրենք սպասել անոնցմէ։ Ի՞նչ է չարժանիքը մեր դպրոցներու անկումին։ Ո՛հ, այնքան պարզ է պատճառը, զոր ամէն մարդ կրնայ գուշակել մոքի պղախի ճիւղով մը։ Դրամը, և միշտ դրամն է պատճառ մեր դպրոցներու տխուր ու անկերպարան վիճակին։ Բայց դպրոցի մը պիւտճէն որով փոյթ։ Ի՞նչ հարկ անով զբաղիլ և քանի որ ան իր անձկութեամբն իսկ բան մը կ'ընէ դարձեալ։ Մի մոռնաք սակայն թէ լաւին քով լուադոյնն ալ կայ։ Ըստ իս երբ այդ լաւը չգոհացներ զմեզ, հարկ ու անհրաժեշտ է որ լուադոյնին բաղձանք, մեր սեւեռամտածումը կեդրոնացնենք դէպի լուադոյնը։ Այն ատեն չեմ յուսար որ մեր ջանքն անպտուղ մնայ, մէկ խօսքով չեմ հաւատար որ կրթական ուղիղ ճամբան չգտնենք։ Ա՛րդ, ի՞նչ միջոցի պէտք է զիմեղ այդ լուադոյնին հասնելու համար։ Լուադոյնին հասնելու համար պէտք ու անհրաժեշտ է ոգի ի բոլին մաքաւել դպրոցական պիւտճէի հաւասարակշռութիւնը պահպանելու համար, զի ան իր կարգին պահպանման խաբիսը պիտի ըլլայ դպրոցի մը կրթական ու բարոյական վիճակին։

Պիւտճէի հաւասարակշռութիւն, ո՛հ, ճշմարիտ կորզեան հանգոյց մը, զոր ոչ ոք կրնայ քակել, քանի որ ասոր համար բազում զոհողութեան պէտք կայ և զոհողութիւն ընել կը նշանակէ հեռուն տեսնել, մոքի ընդարձակ հորիզոն մ'ունենալ և այդ չքնաղ յատկութիւնն ալ յատուկ է միայն դաստիարակուած, հետեւաբար կատարեալ մարդերու։

Չունի՞նք արդեօք կատարեալ մարդեր։ Այո հարցումիս ես իմիջ անմիջապէս չպիտի կրնամ սլատատիսանել, աղնիւ ընթերցողուհիներս, թողէք որ վայրկեան մը կանգ առնեմ... Բայց եթէ ունինք, ո՛ւր են, ինչո՞ւ չեն դար այդպիսիները դպրոցներու հանդէպ իրենց պարտականութիւնը կատարելու, ինչո՞ւ կը յապաղին դպրոցներու ղեկը ձեռք առնելու և սլատաճ ու յարժարագոյն կերպով վարելու՝ զանոնք զննելով ամուր ու առողջ՝ հիմերու վրայ։

Դարձեալ կ'ըսեմ, յաւիտենական ու անվերջանալի պիւտճէի խնդիրն է որ ամէնէն մեծ խոչընդոտը կը հանդիսանայ դպրոցի մը յաւաքըրիմական գործին մէջ։ Կարելի՞ է լուծել այդ կնճռոտ կարծուած խնդիրը։ Ինչո՞ւ չէ, միայն այս նպատակին իրագործումին համար անհրաժեշտ է անդու ջանք և անձնուիրութիւն և ահա հրաշք պիտի կրնանք ծնիլ, հակառակ հրաշքի դարը անցած ըլլալուն։

Անդու ջանք և յարատեւ անձնուիրութիւն, ահա երկու գլխաւոր աղբալներ ու է աշխատանքի մը յաջողութեան համար։ Սակայն

ուղիղ ու բանաւոր կ'ըլլայ միթէ երեք կամ չորս անձերէ սպասել այդ ջանքը ու անձնագործութիւնը, անշուշտ ոչ. բայց մինչև ցարդ մեր հետեւած ուղղութիւնը այդչէ եղած միթէ, և այդ իսկ չէ՞ պատճառ որ մինչև ցարդ մեր աշխատութիւնները ապարդիւն եղած են և մեր ջանքերն ու յոյսերն ի դերու։ Ո՛չ, մէկ երկու ուժերը չեն զօրեր կրթական խնդիրներ լուծելու, բազում ուժերու պէտք կայ և այդ բազում ուժերու ալ համերաշխ ու ներդաշնակ գործակցութիւն պէտք է միանայ և ահա այն աստիճան թերեւս կարելի կ'ըլլայ լուծել մեր կեանքի գոյութեան պահպանման եզոզ յոյժ կենսական ու մեծ խնդիրը, որ է դպրոցական խնդիրը։

Ունի՞ արդեօք պիւտճէի խնդիրը յոյժ կենսական ու սերտ առնչութիւն մը բարեւոք դպրոցավարութեան մը հետ։ Բայց ինչէ՞ն է որ այսօր գործի վրայ կը մնան դաստիարակ անուան իսկապէս անարժան անձեր, ինչէ՞ն է որ հասնողը իբր *entrée libre* այդ ասպարէզէն ոտքը ներս կը դնէ, ինչէ՞ն է որ կրթական պաշտօնեաները, յարգանք բացառութեանց, իրենց պաշտօնին բարձրութիւնը չեն ուղեր ճանչնալ. ինչէ՞ն է որ ինքնագարգացումը իրենց պաշտօնին մէկ էական ու անհրաժեշտ մասը չեն նկատեր. անվերջ են, անվերջ այս «ինչու»ները... Պատճառը այս անհասնում ու անվերջանալի «ինչու»ներուն շատ որոշ ու մեկին է սակայն. վասն զի մեր դաստիարակուած անձերը — հոս արդեօք քիչ մը հակասութեան մէջ կ'իյնամ — դպրոցը ճանչցող հասարակութիւնը՝ դպրոցէն երես դարձուցած է բոլորովին և գործը թողեր է անձեռնհաս անձերու (ըսինքն յարգանք բացառութեանց) որոնք վարեր են այսօրան տարիներ մեր դպրոցները իրենց ըմբռնած ու հասկցած չափով ու կերպով, առանց ըմբռնելու պիւտճէի բարձրութեան կարեւորութիւնը, առանց ըմբռնելու թէ բարձր պիւտճէ մը միայն դպրոցը կրնար իր բարձրութեան մէջ պահել ու այս կերպով նպաստաւորութեան են իրենց պաշտօնին անդիտակից պաշտօնեաներ և այս վիճակէն տուժեր է միայն մարդկային ընկերութիւնը։ Ընդհանուրին չա՜ն միշտ բարձր պէտք է պահել անհատի մը շահէն, բայց երես տե՛ս որ քիչ բացառութեամբ մեր կրթական գործին մէջ անհասներն են որ կը շահին ի վնաս ընդհանուրին։

Բայց եթէ մեր կատարեալ մարդերը դաստիարակութեան սիրտին համար միասին գործէին, ոչ երեք չորս, այլ տասը՝ քսան և աւելի ուժեր միանալով առնէին դպրոցներու զեկը ձեռք, պիւտճէի խնդիրը կարգադրէին դայն իր գերազանցութեան հասցնելով, այն աստիճան պէտքը պիտի դրային բուն կերպով՝ կարող ու գիտակից պաշտօնեաներու — և անշուշտ մեզի պէսները պիտի մաքրուէին խոշոր աւելով մը։

Ու յետոյ, կարողներու թիւը շատ պզտիկ ըլլալուն, ի հարկէ պէտքը չսլիտի կրնար լրացնել և չէ՞ մի որ պէտքը միջոցը կը ստեղծէ, ճարահատած վարժապետանոցի մը բացումը սլիտի շեշտուէր, օրուան հացին հալի այդ պէտքը անհրաժեշտ սլիտի նկատուէր և ահա օր մըն ալ — օրհնեալ ըլլայ այդ օրը — մեծագոյն բաղլը սլիտի ունենայինք աւետելու վարժապետանոցի մը բացումը: Մինչ հիմայ վարժապետանոցի մը բացումը մեռեալ սառն մնացած է և սլիտի մնայ ցորչալի տիրէ մեր ներկայ տըխուր ու անկերպարան կրթական վիճակը:

Ձեմ յուսար որ սլախին մեր մէջ խկտպէս զստիարակած անձեր, չեմ յուսար որ չզտնուի նպատակելի թիւ մը անձերու, որոնք դպրոցի մը բարուք ու ներդաշնակ կազմակերպութիւնը նըկատեն հիմն ու խարխիւը ամէն կերպ բարիքի, չեմ հաւատար որ գտնուին այնպիսի անձեր, որոնք իրենց ձայնը չուզեն միացնել ժ. Սիմօնի ձայնին որ կ'ըսէ. «Այն ժողովուրդն որ լաւագոյն դպրոցներ տնի՝ առաջնակարգ ժողովուրդն է, եթէ այսօր չէ, վաղը սլիտի ըլլայ»:

Բայց ո՞ւր են այնպիսիները, որոնց կարողութեան վրայ մեր յոյսն ու հաւատքը շատ զօրաւոր է. ո՞ւր են: «Ո՛ւր են»ին պատասխանելէ առաջ պէտք է անմիջապէս կանխել թէ այդպիսիներն ալ իրենց կարգին զօրաւոր թելադրութեան մը պէտք ունին երեւան գալու համար. իցիւ թէ այդ թելադրութիւնը չուշանար... , այն ստեն սլիտի տեսնէինք այդպիսիները իրենց պաշտօնին գլուխը կանգնած:

Ձեմ գիտեր թէ արդեօք աղնիւ ու փափուկ ընթերցողունիներու ներդրամութեան սլիտի կրնամ արժանանալ, բուն նիւթէն այսքան չեղելու համար. բայց չէ՞ մի որ խօսքը խօսք կը բանայ, մեր մամիկներուն ըսածին պէս:

Սակայն մի ծիծաղիք վրաս, երբ ըսեմ թէ գրութեանս թեւն ալ կորսնցուցի, վայրկեան մը շնորհեցէք ինձ, խնդրեմ, մտամ փոխուելու համար... : Հա՛, յիշեցի, կարծեմ Իզմիրի Ուսումնական Խորհուրդին կանոնադրութեան վրայ կ'ուզէի երկու խօսք ընել: Բայց... ալ ժամանակն ալ անցած է, ուրեմն ցտեսութիւն առ այժմ:

Կիրասոն

ԶԱՊԵՆ ԶԱՔԱՐԵԱՆ

ՆԻՆԻՒՆ ՕՐԱԳԻՐԸ

ՉՈՐԵՔՇԱՔԹԻ

Սիրելի ընթերցողներս ու ընթերցողուհիներս Զատիկը որ ալ անցուցիք, և Ապրիլ մէկի պատրանքներուն վրայ կը խորհիք հիւմակ, ինչ կուզէք որ ըսեմ ձեզի նոր բաներ որոնք հրապոյր ունենան:

Ծաղիկի, ժպիտի, արցունքներու վրայ խօսիմ, մարգարիտի, ոսկիններու, գգուանքներու, սիրոյ, վիշտի, տառապանքներու վրայ պայմանադրական խօսքեր մը ըսեմ, կուզէ՞ք որ յայտնեմ թէ քանիներ խաբուեցան և քանիներ խաբեցին Ապրիլ մէկին, բայց բոլոր ասոնք մեր կեանքին բուռերը կը կաղմեն արգէն:

Հիմակ յարեկախուհիներս նորութիւնը մրցումն է. մրցումի չըջանի մը մէջ կ'ապրինք կատարելապէս:

Բամազակի հրապարակին վրայ մրցում, գպրոցական աշակերտներու մէջ մրցում, արդուդարդի մրցում, ստակ շահելու մէջ մրցում, կեղծիքի խաբկանքի մէջ իրար գերազանցելու մրցում, հմայքի գեղեցկութեանց մրցում, գգումի կնտէն աւելի տափափութեանց մէջ մրցում, կանացի մրցումներ հանգէպ էրիկ մարդոց, արական մրցումներ հանգէպ կիներու, և այս մրցումներու տեղատարափը չէր բաւեր կարծես թէ, հիմակ ալ եկեղեցիներու սեմքններս՝ թաղ. խորհուրդներու մէջ ինկեր է մրցումի այս համաճարակը:

Դպրատեաները, տէրտէրները, հոգաբարձուները, ժամկոչները, լուսարարները որոնք աարուան տասներկու ամիսներուն մէջ՝ իրարու այնքան աղուոր կը նային որքան մուկն ու կատուն, հիւմա համախորհուրդ, համամիտ կաշխատին, կը տղնին, եկեղեցւոյ մարմարիոնները կը փայլեցնեն, տաճարները կը գեղադարձեն, երգեցիկ դպիրները կը մարդեն, աղջիկները փրացու կը ձեռնադրեն, իրար գերազանցելու, իրարմէ փառաւորութեան դափնին լուելու ջանքով:

Այս յառաջգլխութեամբ քսաներորդ դարը մեզի համար՝ մասնաւորապէս՝ տիրացուական ոսկեղինիկ դարը պիտի ըլլայ կարծեմ: Դար մը ուր սակայն չի պիտի փայլին Սահակն ու Մեսրոպը, այլ բոլոր դպրապետները, բոլոր երգող սուքն ու աղջիկները, տէրտէրները, թաղ. խորհրդոյ անդամներն ու ժամկոչները պիտի ըլլան տնտեսացողները: Անանկ որ այս պահուս շատերու մեծագոյն փափքն է տիրացու ըլլալ:

Նոյն իսկ հաւաստի աղբիւրներէ կ'իմանամ որ քանի մը դա-

ւակններու տէր մայրեր ալ զիմուններ կ'ընեն եղեր տիրացոյցանալու համար :

Եւ... ի՞նչու չըլլան :

Տակաւին կարգ մը յուսեալներ կը դանդաւորէին որ յառաջդիմութիւն չկայ, թէ լծացած ջուրի կը նմանինք, թէ բարեպաշտութիւն չունինք, թէ մեր եկեղեցականները չեն աշխատիր ժողովուրդին սիրցնել իր եկեղեցին, թէ... թէ... :

Սակայն ասանկ դանդաւորներ ընելու համար այսուհետեւ, մարդ կոյր կամ խուլ ըլլալու է անպատճառ :

Ամէն մարդ երկու փափաք ունի հիմակ, նախ տիրացու ըլլալ, երկրորդ եռաձայնը լսել, և Խտայացիներուն պէս որոնք Նաւոյին տեսնելէ ետք մեռնիլ կը բաղձան, ես ալ եռաձայնը լսելէ ետք միտք ունէի մեռնելու, բայց այնքան սուղ արժեց ինծի այդ եռաձայնը որ հրաժարեցայ փափաքէս :

Կուղէի որ տղաւորութիւններս պատմեմ ձեզի, սակայն այնքան չիօթ այնքան զանազան, և այնքան ալլանդակ պատկերներ կան միտքիս մէջ որ... դատաւորելու համար կ'անճրկիմ պարզապէս : Դեռ սարսափով կ'անցընեմ աչքերուս տուեւէն եկեղեցիին մէջ պատահած այդ տեսարանները որոնք իրականութենէ աւելի մղձաւանջի մէջ կը կարծեմ տեսած ըլլալ :

Երեւակայեցէք, տակաւին միջնադ, արշալոյսը որ հազիւ իր ազդուոր աչուկները կը չփէր հինգչարթի առտու, արդէն իսկ ծերուկ մամիկները շիտոցի մայթերուն վրայէն, իրենց ընդարմացած ոտքերով կը յառաջանան ամենափրկչին եկեղեցին ուր՝ այս անգամ չէ թէ ուստի կ'երթան իրենց տունը մնացած աղջիկները ամուսնացնելու, այլ եռաձայնը ունինդրելու :

Հինգչարթի օր Պոլսոյ բոլոր թաղերուն, բոլոր տուններուն բոլոր տնեցիները մինչեւ օրօրոցի պէպէսները Ղալաթիոյ եկեղեցին եկած էին եռաձայնը լսելու համար : Բայց որովհետեւ ոչ եռաձայնէ կը հասկնան ոչ ալ քառաձայնէ, հետեւարար՝ խժրոտք, ժխոր, աղմուկ, կանչու ըստել, կռիւ, բամբասանք, բնտանեկան գաղտնիքներ, այսինչին նշանածը, այսինչին կնիկը և վերջապէս սիւմիք կրծեջը - մեր բարքերուն գլուխ գործոցը - ծայր կուտան, հետզհետէ, կարդաւ, իրարու յաջորդելով, անխաբան, մէկը միւսին ետեւէն :

Եւ բաղմութիւնը կը տատանի, կ'երերակայ հողմավար ալիքներու պէս, անդին ալ երգեցողութիւնները կը կատարուին զորս լսելու համար եկած էին բոլոր այդ կնիկները, բոլոր այդ մարդիկը վերջապէս :

Բացառութիւնները փակագծի մէջ կ'առնեմ :

Եռաձայն երգեցողութիւն, մեղի՞ համար, մեր բարքերուն համար. չառ կանուխ չէ՞ սակայն, մենք որ տակաւին եկեղեցիին մէջ չնորհքով կայնիլ մը չենք գիտեր... :

Իմ մասին եռաձայնէ առաջ թաղ. մարմինները աղէկ կ'ընեն որ կիրակնօրեայ դասախօսութիւն մը հաստատուն ուր բացատրուի թէ ի՞նչպէս պէտք է յարգել եկեղեցին, կամ քանի մը հառ բառապան-հակողներ յատկացնեն տօնական օրերուն մէջ որպէս զի ան-կարգները պատժուին և ուրիշներու դայթակղութեանց ալ պատ-ճառ չըլլան :

Ն Ի Ն Ի

Պ Ա Տ Ա Ս Խ Ա Ն

Մ. Ա. ՊԱՐՍԱՆԵԱՆԻՔ

Այո՛, գիտեմ, թե ո՛րքան, ա՛հ, որքան դեմ ե կ'ընդունեմ,
Պատասխանել այն հարցումին, որ չե եղած իմ անուամբ:
Կենցաղագիտ շատ պարոններ, օրհորդներ ալ գուցե կան,
Որ անվայել պիտի զրօնեն իմ պատասխանս ու խընդան:

Բայց... անտարբեր, չար աղջիկներ գիտե՞ն ազդուիլ խընդոյեմ.
Այսպէս ես ալ, մեկիի դրամ ամօքն ու խիպ թա՛ցարձակ,
«Ա. Մամուշ»ի մեջ ձեռ գրած շիբ «հարցում»ին փոխարեն,
Կու գամ Ձեզ քալ փորձառական պատասխան մ'աս, ո՛չ-արձակ:

Ես ալ նման Ձեր պատմութեան հերոսին այն կանամբի,
Նըշանած մը ունեի ջոջ, վայելչադեմ! Վե՛հ նոճի...
Որուն ի տես կը մարմնորին շատ զրոյսներ... կաղամբի,
Որպէս զի սա՛նի... հըսկայական իր մարմնով մե՛յ մը նոճի:

Բայց չերկարենի: Օր մը յանկարծ այդ շատուածը... երկային,
Բարկութենէն փայտ կըսըրած, եւ բիքերը վառեղէն՝
Վըրաս եկաւ: Այդ վայրկեա՛նը...: Ձե՛, չեմ կրնար: Կ'շողային
Այ՛ անուան տակ զոյգ մը խոշոր ծակուկները... յուզումէն:

Դուք որ արդէն նախաքանիս գուշակեցիք ամեն բան,
Հասկըցաք թե ձեռքը քուրք մը պատաստուն կը կրէր,
Որուն վըրայ, — փերքողական շունչի արդիւնք իսկական... —
Բառեակ մ'եի զրած սապէս... յոյզի պահու մ'աններ:

* * *

«Մութ դիմները սարսուռներով համաչափ,
«Աղո՛ր մանչեր, ըստուերներով ծածկեցե՛ք,
«Կը սիրենք Ձեզ, կը սիրենք ձեր... շահուն չափ:

«Թափեցիք զոռ ձայները խորն անդունդին,
«Աղո՛ր մանչեր, կը սիրենք ձեզ ծարաւի՝
«Ձեր սերերուն, ձեր... փողերուն հեշտանքին...:»

* * *

Այս երկսողը վերջը քերաւ քարոյական մեր կապին,
Ես՝ զստուեցայ ա՛յ այդպեսով այդ երբեմնի... հուրիեմ,
Եւ ան՝ ինե՛, երկուսս ալ զոն ու երջանիկ շիովին:
Բայց խընդիր է, ինչպէս կ'ըսեք դուք, քերթին մեջ հեռուեմ՝

Թե երկուսիս որո՞ւնքն էր իրաւունքը այս մասին: —
Որչափ ասեմ որ ես կիմ մ'եմ եւ ան՝ այր մը, քարեկա՛մ,
Կը պընդեմ որ անիրաւ է ինք, եւ փասեմ ալ իր սին.
Իսկ ան հարկաւ հակառակը, իրեւ արու քընշակամ...:

Այսպէս վեճեր, արդիւնք կիրքի, երկու սեռէ շարունակ,
Ձեմ հաշտիր, չեմ յոծուիր իսկ աշխարհի մեջ յաւիտեան.
Եւ ամեն ոք իր կարծեաց մեջ կը քընանայ զոհունակ:
... Իսկ վաղն այն է իրաւացին... որ ձայն ունի քաւական:

ԱԼԻՍ ՄԱՆՈՒԿԵԱՆ

Ե Ր Ե Մ Ա Վ Ն Ե Ր

Ծաղիկի 29րդ թիւին մէջ «Գրական մեռելութիւններ» վեր-
նագրով յօդուած մը՝ Կարդացի, Ալիս Մանուկեան ստորագրու-
թեամբ:

Յօդուածին մէկ քանի կէտերը ինծի յիշեցնել տուին Մառի
Յովհաննէսեանի «սերեր» խորագիրով մէկ յօդուածը, որուն մէջ
գրական համակրութիւններու խօսքը կ'ըլլար, և որուն ճշգրիտ
արձագանդը ըլլալ կը թուի Օր. Մանուկեանի գրութիւնը:

Խնդիր չէ տակաջն ասիկա: Մարդ ամէն վայրկեան սեղծելու
կարողութիւնը և արամագրութիւնը չունենար անուշտ, և տաանկ
reminissencեով՝ պզտիկ բանադողութիւններ... արտագրելը?
Ներկելի է չատերու համար, որոնց միտքը գրական դժուարին ու
ցաւատանջ երկունքի մը տոկալու ուժը չունի վերջապէս:

Օրիորդը գրական մեռելութիւններ կ'անուանէ Դուրեանի բանաստեղծութիւնները : Օ՛հ, ինչո՞ւ չէ : Բայց չէ՞ որ ամէն անհատ միեւնոյն խմորով չէ չաղուում . չէ՞ որ ես այսինչ գրողէն հաճոյք կը դգամ, իսկ դուք, օրինակի համար . . . Բօլ տը Բօքէն : Աղէ՛կ միտքս ինկաւ . Բօլ տը Բօք ըսի, և յիշեցի այն վրիպակը զոր տեղի ունեցած էր նախորդ Երեսօթիւներուս մէջ, Զօլայի տեղ՝ տը Բօք դրուած ըլլալով :

Կ'երեւայ թէ մեր Պ. գրաչարապետն ալ տկարութիւն մը ունի տը Բօքի վէպերուն մասին մասնաւորաբար . . . :

Մարդուս վարկեանները բնա՛ւ չեն յարմարիր իրարու : Եթէ միայն Գաղանովայի գիրքերովը զբաղեցնել տանք մեր միտքերը, պիտի դադրինք ունենալէ ա՛յն զգայական խանդը, երազայնութիւնը զոր մեր մէջ կ'արթնցնէ Վէռլէնի բանաստեղծութիւնը, ամբողջ խանդաղատանքով լեցուն :

Տխուր գիրքերը մարդս աւելի՛ աղնիւ, աւելի՛ բարի, աւելի՛ զգայուն կ'ընեն : Ես չեմ ըսեր Օր. Ալիս Մանուկեանի պէս թէ միայն այսինչ սեռը ընդունելու է : Կ'ընդունիմ որ աւելի աղէկ է առողջ գրականութեամբ պարապիլը, բայց չմոռնանք միւսը, մեղամաղձոտ գրականութիւնը, Դուրեանը, Վէռլէնը և Սամէնը : Մի՛ մոռնաք որ ձեր սիրած Աւման Սիլվէսդրը աւելի տխուր ու տանաւորներ է գրած, քան զուարթ պատմուածքներ :

Երկուքն ալ անխուսափելիօրէն գիրար կը լրացնեն, գիրար կ'ապրեցնեն :

Մէկը առանց միւսին թմբուկի մը տպաւորութիւնը պիտի թուղուր վրաս :

* * *

Մեր գրականութեան մէջ հիներ կան, որոնք երբեք չեն փոխուիր : Բարեչըջութեան գաղափարը իրենց ամէնէն չհասկցած բանն է :

Ինչպէս տեսած ու բերած են հինէն, բնաւ չե՛ն փափաքիր զանոնք նրբացնել, օրուան նորութեան կաղապարին մէջ ձուլել : Բարեչըջութիւնը մեծ անիրաւութիւն մը եղած պիտի ըլլար իրենց սկզբունքին դէմ : Սկզբունքնին է բնաւ չչեղիլ դրուած կանոնէ մը, հին մեթոտէն :

Նեսոսի պատմութեանն է հնամուտութիւնը անոնց համար : Անկէ պիտի բաժնուին միայն ա՛յն ատեն, երբո՛ր ալ վերջապէս արեւը չկարենան ողջունել, — ինչպէս պիտի սիրէր բացառօրէն բանաստեղծ մը : Բայց, — ա՛ս ալ խոստովանիմ, — երեսունըհինգ տարիէ ի վեր գրականութիւն ընող ողջ գրագէտներ ունինք, որոնք նո՛ւրբեր պիտի համարուէին իրենց գրելու, բանաստեղծելու, ըմբռնե՛

լու եղանակներովը, մինչդեռ իրականութեան մէջ ծերացած են եւ իրենց մարմինին նախկին եռանդը ու թափը կորսնցուցած:

Գրիչը տարբեր է, անձը տարբեր: Այս վերջինը կրնայ երբեմն ծերանալ առանց առաջինին ամենապզտիկ փնաս մը հասցնելու եւ փոխադարձաբար:

* * *

Ձեռ գիտեր թէ գուք ի՞նչ կը խորհիք Մալխասի յարուցած վէճին վրայ, աս մարդուկը որ ինքզինքը իրրեւ քննադատ ներկայացնելէ վերջը, հիմակ կը քաշկռտուի, կը պատռտուի արդարացնելու համար իր թարգմանած գիրքին սխալները, որոնք չեն սրբագրուիր սակայն... քանի որ փոխանակ, բուն նիւթին վրայ խօսելու և ցուցումներուն վրայ անդրադառնալու, կ'ելլէ Շաթոպրիանի և Ֆլոպէրի վրայ կը ճառէ, ինքզինքին ամէնապէտ-մաստունի մը հովը տալով:

Աս ի՞նչ ծիծաղելիութիւն է, Տէր իմ:

Խելքը գլուխը եղող մէկը ստանկ բանավէճերու մէջ չմոնար երբեք, վամն զի եթէ կ'ուզէ բան մը սորվիլ, գիտցածն ալ վրայ պիտի տայ: Խախուտ ուսումնասիրութիւններու և եռասրիկ պատգամախօսութիւններու վրայ հիմնուած դատախարակութիւն մը տեսէ՛ք ի՞նչ արտաւորոյ ու քրքշալիւր վերջաւորութեան մը կը յանդի: Ամէն գրող իր կարծիքը կը յայտնէ կոր հրապարակաւ այս մասին, խորհեցայ թէ ե'ս ինչո՞ւ քանի մը տողով իմ խորհրդածութիւնս չհրապարակեմ, ես որ կ'ուզեմ Ծաղիկի ընթերցուհիներս գրական ամէն իրադարձութիւններու մասնակից ընել, երեսակներուս փողփողումներուն միջոցաւ:

ՄԱՌԻ ՊԵՏՐՈՍԵԱՆ.

ԿԱՆԱՆՑ ՅԱՏՈՒԿ ՊԱՏԱՐԱԳ

Այս առաւ, Ամեն. Տ. Օրմանեան Ս. Պատրիարք Հայրը կանանց յատուկ Ս. Պատարագ մատոյց, ըստ սովորութեան, Գում Գաբուի Պատրիարքանիստ եկեղեցիին մէջ մեծ հանդիսութեամբ: Մայրաքաղաքիս գերթէ բոլոր թաղերէն բաղմաթիւ տիկիներ ու օրիորդներ փութացած էին պատրիարքական այս մեծահանդէս պատարագին որ տեղի ունեցաւ քաղցրանուաղ դպիրներու մասնակցութեամբ: Պատարագի միջոցին, Տ. Օրմանեան Սրբազան քաղաք մը խօսեցաւ և յետոյ հանդիսաւոր բարեմաղթութիւններ ըրաւ Վեհ. Սուլթանին թանկագին կենաց և արեւշատութեան համար, որուն ձայնակցեցան ներկայները սրտաբուղիս ամէններով:

ՆՊԱՆԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆ

Ուրախութեամբ իմացանք Հայէպի երեւելիներէն Թորոս Էֆ. Գուլումճեանի՝ Օր. Հերմինէ Կիւլպէնկեանի հետ նշանախօսութիւնը որ տեղի ունեցեր է, Ատանա, Կիւլպէնկեանց բնակարանին մէջ, երկու կողմի ազգականներու և բարեկամներու ներկայութեան: Երկու բարեհամբաւ ընտանիքներու այս խնամութիւնը խնդութեան առիթ մը եղած է իրենց համակիր բաղմամբիւ բարեկամներու, ո՞րոնց հետ Յաղիկ եւս կը փութայ իր խնդակցութիւնները յայտնել, լաւազոյն մաղթանքներ ընելով աղնիւ խօսեցեալներուն:

* *

Հաճոյքով կը ծանուցանենք նաեւ Պօլսկընակ ծանօթ վաճառական Հայկ Էֆ. Ճամուղեանի՝ հանդուցեալ վառօդապետ Տատեան Գրիգոր պէյի աղջկան Օր. Արուսեակ Տատեանի հետ նշանախօսութիւնը որ տեղի ունեցաւ անցեալ կիրակի Մադրիդիւղ Տատեանց բնակարանին մէջ, երկու կողմի ազգականներու և բարեկամներու ներկայութեան: Մեր ջերմագին շնորհաւորութիւնները:

Հ Ի Ի Ա Ն Դ Ա Պ Ա Հ Ո Ի Հ Ի Ն Ե Ր

Աղղ. Հիւանդանոցի Հոգաբարձութիւնը պայմանագրութիւն մը կնքեց վերջերս, որուն համաձայն երկու անգլիացի հիւանդապահ կիներ պիտի պաշտօնավարեն այդ հաստատութեան նորաջէն յարկերուն մէջ: Այս երկու օտարազգի կիներուն ձեռքին տակ պիտի պատրաստուին հայ հիւանդապահ կիներ որոնց համար մասնաւոր դասախօսութիւն ալ պիտի ըլլայ, Ասիկա օգտակար կարգադրութիւն մըն է ապահովարար, որով մօտ օրէն կարելի պիտի ըլլայ տեսնել մեր Հիւանդանոցին մէջ ալ, ճշմարիտ հիւանդապահուհիներ, այնքան անրաժեշտ նմանօրինակ հաստատութեան մը համար:

Անկարելի է որ ընտանիք մը առանց կարի մեքենայի մնայ, բայց էական կէտն է լաւ մեքենայ մը ունենալ, որովհետեւ լաւ մեքենայ մը անթիւ եւ անհամար ծառայութիւններ կը մատուցանէ, մինչդեռ գէշ տեսակէ մեքենայ մը անվերջ դժգոհութեանց եւ տաղտուկի աղբիւր մըն է:

Բոլոր աշխարհ գիտէ թէ՛

Ս Ի Ն Կ Է Ր

Հայրայրիք ԿԱՅՍ. ՊԱԼԱՏԱՆ

The Singer Manufacturing Co

մեքենան լաւագոյնն է. սոյն մեքենան ամէնէն աւելի կատարելագործուածը, հաստատուելու եւ զիւրագործածելին ըլլալուն՝ բոլանդակ աշխարհի մէջ՝ ամէն ոք Սինկերի մեքենաները կը գնէ:

Ձեռքի, ոտքի, ու ոտքի եւ ձեռքի միանգամայն

մեքենաներ կը գտնուին:

ՍԻՆԿԷՐԻ մեքենաները կը ծախուին մի միայն Սինկեր Հեկերուքեան վաճառատանց մէջ՝

ԲԵՐԱ

- { 1. Մեծ փողոց, Պօն Մառշէի դէմ, Թ. 343 և 343 կրկին.
- { 2. Մեծ փողոց, Կալաթա Սէրայի Լիսէին դէմ.

ԿԱԼԱԹԱ

- { 1. Սինկէր խան, Թիւնէլին ետեւը.
- { 2. Գարաքէօյ, Թրամվէյին կայարանին դէմ.

ՊԱԼԱՏ

- { 1. Սուլթան Համամ, Թ. 2
- { 2. Սուլթան Պէյազիտ, Թրամվէյի կայարանին դէմ, Թ. 13

ՍԵԻՐՏԱՐ

Չարշը Պօլու, Թ. 120.

ՇԱԲԱԹԱԿԱՆ ՄԱՍՆԱՎՃԱՐՈՒՄՆԵՐ

Դասերը եւ նորոգութիւնք ձրի.

Կասաբեալ երաւիստորութիւն:

Մասնաճիւղեր գաւառաց բոլոր քաղաքներուն մէջ:

Սինկերի Հեկերութեան կեդր. վարչատեղին կը գտնուի Բերա, Մեծ փողոց, Թ. 343 եւ 343 կրկին, Սարգիս Պէյ Տիւզօղլուի տունը:

11—50

Կ Օ Շ Ի Կ Ի Գ Ո Ր Ծ Ա Ր Ա Ն

Տ. Հ. ԲՕԼԱՔ ԵՒ ԸՆԿ.

Հ Ի Մ Ն Ո Ւ Ա Ծ 1860 ի ն,

Դրեթէ կէս դարէ ի վեր հանրութեան վստահութիւնը գրաւած կօշիկի եւրոպական այս մեծ գործարանը՝ որուն գլխաւոր միջերանոցն է

ԲԵՐԱ, ՄԵԾ ՓՈՂՈՑ ԹԻԻ 401

կը հայթայթէ արանց, կանանց և տղայոց յատուկ զանազան տեսակ կօշիկներ որոնք իրենց շիքութեամբ և տոկունութեամբ կը դերազանցեն միւս նմանօրինակ վաճառատանց ասլրանքները:

Անգամ մը դիմել բաւական է գոհ մնալու համար: 3—12

ԱՌԻԹԵՆ ՕԳՈՒՏ ՔԱՂԵԼ

Վ Ա Ճ Ա Ռ Ա Տ Ո Ւ Ն

ՀԵՐՃԱՅԻ

ԱՊԱՌԻԿ ԵՒ ԿԱՆԽԻԿ ՎԱՃԱՌՈՒՄ

Հէրճայի վաճառատունը՝ գոհարեղէններու, ոսկի և արծաթ շղթաներու, դրպանի, պատի և քօնտոյի մասնացոյցներու մասնաւոր վաճառումէն զատ, իր բազմաթիւ յաճախորդներուն վստահութեանէն քաջայերուած՝ այս անգամ կը փութայ յայտարարել թէ ամէն եղանակի յատուկ վերջին նորաձեւութեան վրայ պատրաստ ունի արանց, կանանց և տղայոց համար ամէն տեսակ հագուստներ ու անձրեւի համար մուշամպս վերարկուներ, նաեւ ձերմակեղէններ, ֆանթէզիներ և թօափիւներ ու ամերիկեան կօշիկներ։ Ունի նաեւ կահկարասի, ձեղունի յամբարներ, մահճակալներ, եւրոպական ու անգլիական դորդեր, գետնի մուշամպաներ, կրամօֆօններ ու պիսիքլիթներ՝ ամենավերջին կատարելութիւններով։

Այս ամէնուն որոշեալ արժէքին վաճառումն է

Ա. ՊԱՌԱՌ-Ի-Կ

Միայն թէ զնուած ապրանքին հարիւրին 20ր կանխիկ, իսկ քնացեալ գումարին համար չարաթական հարիւրին 5 վճարմամբ պատրաստ է հայթայթել։

Վաճառատունս հաստատուած է

ՄԵԾ-ՇՈՒԿԱՅ, ՈՍԿԵՐՉԱՅ ՄԵԾ ՓՈՂՈՑ ԹԻՒ 13

Կանխիկ գնողներու համար հարիւրին 5 զեղջ Սակարկութիւն չկայ Շարաթական վճարմանց համար հաւաքիչներ միշտ պատրաստ են։

2—10

ՆՈՐ ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԹԻՒՆ

ՅԱՆԳԱՐԱՆ

ՆՈՅՆԱՉԱՅԵ ԵՒ ՆՈՅՆԱՅԱՆԴ ԲԱՌԵՐՈՒ

Պ. Խ. ԹԵՐԶԵԱՆ

Այս նոր հրատարակութիւնը կարեւոր ազգայ մէ ամէն անոնց որոնք ուսանաւոր բանաստեղծութիւններ գրելու հետամուտ են եւ կը նեղուին յաճախ յանգերու սովէ։ Գրգոյլը, մաքուր ապագրութեամբ եւ գեղեցիկ կազմով հրապարակելու է՝ արդէն եւ կը ծախուի 4 դահեկանի, ամէն գրավաճառաց քով։

8—10

Կ. ԵԱՎՐՈՒԵԱՆ

Յ. ԻՍԱԳՈՒԼԵԱՆ

ՎԱՃԱՌԱՏՈՒՆ

ԹԵՅԻ ԽԱՌՆՈՒՐԴՆԵՐ

ՄԻՇՏ ԱԺԱՆ ՈՒ ԹԱՐՄ ԵՆ

ԵԱՎՐՈՒԵԱՆ

ԻՍԱԳՈՒԼԵԱՆ

ԸՆՏԻՐ, ԱԺԱՆ

ԵՒ

ՀՈՏԱԻԷՏ ԹԷՅԵՐ

Կ. Պոլիս, Պահճե Գափու, ձեւալ-Պէյ խան, քիւ 10

28—50